

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833 – 1842 metais:
organizacija ir veikla*

1997

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

Skiriu Mamai

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogéla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833 – 1842 metais:
organizacija ir veikla*

UDK 947.45

Li-191

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas

Česlovas Laurinavičius

Raimundas Lopata

Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)

Vladas Sirutavičius

Darius Staliūnas

Giedrius Subačius

Antanas Tyla

*Autorius dėkoja Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministerijai,
Lietuvių katalikų mokslo akademijai,
Lietuvos istorijos institutui,
prelato Juozo Prunskio fondui,
prisidėjusiems prie knygos išleidimo*

© Vytautas Jogėla, 1997

© Lietuvos istorijos institutas, 1997

© Lietuvių Atgimimo istorijos studijos, 1997

ISSN 1392-0391

ISBN 9986-752-23-X

TURINYS

PRATARMĖ	8
ĮVADAS	10
Istoriografija	11
Šaltiniai	13
Atsiminimai	14
Archyvai	15
RUSIJOS VALDŽIA IR KATALIKAI XVIII AMŽIAUS PABAIGOJE -- XIX AMŽIAUS PRADŽIOJE	17
Rusijos aristokratija ir katalikybė	17
Valdžios siekiai	19
Katalikų Bažnyčios valdymas	21
Katalikų apibūdinimas	24
AKADEMIJOS ĮSTEIGIMAS	26
Universiteto uždarymas	26
Akademijos pradžia	33
Dėstytojų parinkimas ir mokslo disciplinos	43
Mokslo vardų ir laipsnių suteikimas	53
Patalpos	54
Pirmieji mokslo metai	57
AKADEMIJOS PERSONALO KAITA	61
Rektoriai	62
Profesorai	66
Adjunktai	69
Kalbų dėstytojai	74
Inspektoriai ir jų padėjėjai	76
Dvasios tėvai, arba kapelionai	78

AKADEMIJOS ALUMNAI IR JŲ STUDIJOS	80
Įstojimas	81
Akademijos klierikų gyvenimo sąlygos	84
Studijos	91
Klierikų kilmė	93
Tautinis klausimas	96
MOKYMAS IR MOKSLAS	100
Mokymas ir jo programos	100
Šventojo Rašto katedra	102
Dogminė, moralinė ir pastoralinė teologija	105
Bažnyčios istorija ir kanonų teisė	106
Homiletika	109
Logika ir moralės filosofija	110
Lenkų literatūros istorija	111
Visuotinė ir Rusijos istorija	112
Rusų literatūra ir kalba	115
Lotynų literatūra ir graikų kalba	116
Hebrajų kalba	117
Prancūzų kalba	117
Vokiečių kalba	118
MOKSLINIAI DARBAI	119
Dėstytojų moksliniai darbai	121
Vadovėlių rengimas	123
Pamokslų rinkinių rengimas	124
Straipsniai	125
Mokslo laipsnių suteikimas	126
Daktaro laipsnio suteikimas	129
AKADEMIJOS REFORMOS	134
Akademija ir seminarijų reformos	134
Akademijos iškėlimas į Peterburgą	140
Sudie, Tėvyne	144

IŠVADOS	148
PRIEDAI	150
Akademijos klierikų sąrašas	150
Akademijos personalo sąrašas	176
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	180
Naudoti archyvų ir bibliotekų rankraščių fondai	180
Skelbti šaltiniai	182
Literatūros sąrašas	183
TRUMPINIAI	190
SUMMARY	191
STRESZCZENIE	205
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	219
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	230

Archyvai. Svarbiausi archyviniai dokumentai, susiję su Akademija, yra Rusijoje, tad beveik visas jos istorijos tyrinėjimas paremtas užsienyje esančia medžiaga.

Pagrindinis Akademijos archyvas saugomas Peterburge, kur jis pateko išskėlus Akademiją iš Vilniaus. Peterburgo centriniam valstybiniame istorijos archyve yra Peterburgo Romos katalikų dvasinės akademijos fondas (F. 46). Jame saugomi Akademijos dokumentai: valdybos posėdžių protokolai, klierikų ir dėstytojų sąrašai, susirašinėjimas su valdžios įstaigomis, Akademijos konferencijos protokolai ir kt. Nemaža medžiagos yra Rusijos valstybiniame istorijos archyve. Rašant knygą pasinaudota keturių šio archyvo fondų medžiaga. Pirmas fondas – Vidaus reikalų ministerijos Kitatikų dvasinių reikalų departamento (F. 821). Šis departamentas vykdė valdžios politiką Bažnyčios atžvilgiu. Čia sukauptas vidaus reikalų ministro ir kitų valdžios pareigūnų susirašinėjimas, susijęs su Katalikų Bažnyčia. Antras fondas – Peterburgo Romos katalikų dvasinės kolegijos (F. 822). Nors ji atliko vykdytojos vaidmenį, tačiau yra įdomios medžiagos apie valdžios įsakymų įgyvendinimą ir įvairių pasiūlymų svarstymą. Trečias fondas – Rusijos imperijos Romos katalikų metropolito kanceliarijos (F. 826). Jis nėra gausus, tačiau saugoma nemažai slaptų susirašinėjimo dokumentų. Šių trijų fondų medžiaga yra labai susijusi, ir jie visi papildo vienas kitą.

Tame pačiame archyve saugomi ir Vakarų komiteto fondo (F. 1266) dokumentai. Čia sukaupti komiteto posėdžių protokolai, taip pat įvairūs pasiūlymai carui. Vakarų komitetas buvo sudarytas iš pačių įtakingiausių valstybės pareigūnų. Jis svarstė ir carui patarinėjo, kokią politiką vykdyti Vakarų krašto gubernijose po 1831 m. sukilimo.

Kai kurie dėstytojų rankraščiai yra Rusijos mokslų akademijos Peterburgo bibliotekos Rankraščių skyriuje. Fondo pavadinimas – Romos katalikų akademija.

Įdomūs ir vertingi atsiminimai saugomi Rusijos mokslų akademijos Peterburgo skyriaus archyve (F. 100, 764). Tai artimiausio Nikolajaus I bičiulio III skyriaus žandarų šefo Aleksandro Benkendorfo ir žymaus politinio veikėjo Modesto Korfo memuarai. Apie slaptąją valdžios politiką nemaža medžiagos yra Rusijos valstybiniame archyve Maskvoje. Čia sukaupti caro kanceliarijos III skyriaus veiklą atspindintys dokumentai (F. 109). Šį fondą papildo Lietuvos valstybiniame istorijos archyve esančio Vilniaus generalgubernatoriaus kanceliarijos politinio skyriaus fondas (F. 378, PS). Apie vyskupo

A. Klungevičiaus darbus daug medžiagos saugoma šio archyvo Vilniaus vyskupijos konsistorijos fonde (F. 694). Be to, panaudoti Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyriuje (F. 150) saugomi Jono Krizostomo Gintilos laišakai, jo susirašinėjimas su Akademijos dėstytojais. Vertingi ir mažai tyrinėti yra Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyriuje saugomi Akademijos auklėtinių ir dėstytojų parašyti mokslo darbai arba disertacijos (F. 315). Šiuos rankraščius iš Peterburgo į Vilnių parvežė istorikas Vincas Žilevičius.

Darbe mažai nagrinėjami santykiai su Vatikanu, tačiau vertingos archyvinės medžiagos šia tema esama Rusijos užsienio politikos archyve Maskvoje (F. 190).